

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра
з теми: **«СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ
ВИСЛОВЛЕНЬ ВІДМОВИ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ
ДИСКУРСІ»**

Виконав: магістрант 2 курсу,
групи Ang1- M21
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська) за освітньо-
професійною програмою Середня освіта
(Англійська мова і зарубіжна література)
Василишин Іван Іванович

Керівник: **Фрасинюк Н.І.**,
кандидат філологічних наук, доцент,
ст. викладач кафедри англійської мови

Рецензент: **Барбанюк О.О.**,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
германських мов і зарубіжної літератури,
завідувач кафедри.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Особливості художнього дискурсу.....	8
1.1. Типологія дискурсивних підходів у сучасній лінгвістичній науці....	8
1.2. Специфіка художнього дискурсу: когнітивний та комунікативний аспекти.....	23
1.3. Поняття дискурсивного акту пропозиції – відмови та його функціональні особливості.....	32
Висновок до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2. Мовленнєвий акт відмови у рамках комунікативно- прагматичної парадигми.....	41
2.1. Системно-діяльнісний підхід до аналізу мовленнєвого акту.....	41
2.2. Місце мовленнєвого акту відмови в таксономії теорії мовленнєвих актів та його прагматичний статус.....	48
2.3. Антрополохарактеристики висловлень відмови.....	55
2.4. Семантико-функціональні особливості вираження МА відмови та способи їх реалізації у художньому тексті (на матеріалі сучасної британської драми).....	62
Висновок до розділу 2.....	72
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ВСТУП

Сучасний стан мовознавства характеризується підвищеним інтересом учених до проблеми комунікації та дискурсивної поведінки її учасників. Особлива увага приділяється всебічному вивченню мовних явищ і соціального контексту з урахуванням теорії мовленнєвих актів (ТМА) та теорії міжособистісної взаємодії в рамках нової когнітивно-комунікативної парадигми в мовознавстві.

Комунікативно-дискурсивна парадигма лінгвістичних розвідок пропонує досліджувати дискурс як прояв особистості людини з точки зору її впливу на комунікативний процес. Це пов'язано з переважанням антропоцентричності у мовознавстві, коли у центр уваги дослідників потрапляє вже не системно-структурний рівень мови, а її комунікативна функціональність. Все більший інтерес викликає не мова та її явища як відокремлені елементи, а їх функціонування, вплив на них екстралінгвістичних факторів, у тому числі – особливостей учасників комунікації, сама комунікативна ситуація, соціокультурні аспекти тощо.

Предметом вивчення та аналізу лінгвістів стає не тільки формально-граматичний аспект, у ракурсі якого перебувають мовні явища з погляду їхньої форми, парадигматичних виявів, системного опису та структурування, а передусім – комунікативно-функціональний (прагматичний) аспект, дослідження якого звернені до процесу людської комунікації.

Для мовленнєвої діяльності людини властивою є наявність як експліцитної, так і імпліцитної інформації. Складна та суб'єктивна природа останньої приваблює увагу представників різних наук. Дослідження у галузі дискурсивного аналізу були переважно спрямовані на вивчення ролі адресанта в організації комунікативного процесу, на його комунікативно-прагматичні інтенції, стратегії і тактики мовленнєвої інтеракції, у той час як специфіка

вираження різноманітних мовленнєвих актів ще потребує детального та системного вивчення.

На даному етапі у лінгвістиці відсутнє чітке уявлення про статус МА відмови (або деклінативу від англ. to decline (відмовлятися)), тому це зумовлює необхідність системного вивчення прагматичних особливостей МА відмови з урахуванням його семантичних та структурно-функціональних характеристик.

Актуальність роботи обумовлена загальною спрямованістю лінгвістики на вивчення функціонування мови й мовлення, їхнього соціального характеру й комунікативного обігу мовців у діалогах. Актуальним став аналіз й опис особливостей окремих мовленнєвих актів (МА), у тому числі МА відмови, що закріплює інтенціонально-вольову позицію мовця на неприйняття стимулу, вивчення форм реалізації мовленнєвих актів відмови.

Метою дослідження є вивчення семантико-функціональних особливостей висловлень відмови у рамках комунікативно-прагматичного підходу.

Реалізація поставленої мети потребує вирішення наступних **завдань**:

- 1) розглянути типологію дискурсивних підходів у сучасній лінгвістичній науці;
- 2) виявити сутність і особливості художнього дискурсу у рамках когнітивного та комунікативного аспектів;
- 3) дослідити поняття дискурсивного акту пропозиції – відмови та його функціональні особливості;
- 4) охарактеризувати системно-діяльнісний підхід до аналізу мовленнєвого акту;
- 5) визначити місце мовленнєвого акту відмови в таксономії теорії мовленнєвих актів та його прагматичний статус;
- 6) надати антропохарактеристики висловлень відмови;

7) дослідити семантико-функціональні особливості вираження МА відмови та способи їх реалізації у художньому тексті (на матеріалі сучасної британської драми).

Об'єктом дослідження є мовленнєвий акт відмови як мінімальна одиниця англomовного дискурсу, а **предметом** – його семантико-функціональні та прагматичні характеристики.

Матеріалом дослідження обрано висловлення, що реалізують МА відмови, відібрані методом суцільної вибірки, на матеріалі сучасної англomовної драми (B. Manktelow, F. Durbridge, D. Benfield, P. Chown, S. Sheldon, F. Brown та ін.).

Мета та завдання роботи визначили вибір таких **методів дослідження**:

- метод індуктивного та дедуктивного аналізу і синтезу – для теоретичного узагальнення та формулювання висновків, виведення закономірностей функціонування мовленнєвого акту відмови;
- дескриптивно-емпіричний метод для характеристики формальних особливостей висловлень відмови;
- структурний метод для вивчення внутрішньої організації МА відмови;
- прагмасемантичний аналіз із залученням методу інтерпретаційного аналізу для встановлення комунікативних стратегій і тактик МА відмови.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. У нашій дипломній роботі магістра ми намагалися здійснити поглиблене дослідження висловлень відмови за допомогою системно-діяльнісного та комунікативно-прагматичного підходів.

Практичне значення одержаних результатів даного дослідження полягає у тому, що вони можуть стати у нагоді для подальшого вивчення висловлень відмови у теорії МА та основою для майбутніх досліджень у напрямку прагматики. Вони можуть бути застосовані студентами і викладачами

у курсах комунікативної лінгвістики, стилістики художнього тексту, дискурсології, курсу з інтерпретації текстів тощо.

Теоретичне значення роботи зумовлено тим, що вона є внеском у вирішення проблем теорії мовленнєвої комунікації і дискурсу, пов'язаних із дослідженням мовленнєвої поведінки та мовного впливу на співрозмовника. Поглиблений аналіз семантико-функціональних особливостей функціонування МА відмови сприяє подальшому дослідженню теоретичних питань з теорії мовленнєвих актів.

Апробація результатів дослідження. Основні тези роботи представлені автором на X Міжнародній студентській Інтернет-конференції «Мова у міждисциплінарному контексті безперервної освіти» (16-20 травня 2022 р).

Публікації. З теми роботи опубліковано статтю: Роль комунікативного мовчання у реалізації відмови в англійському мовленні. *Мова в міждисциплінарному контексті безперервної освіти: збірник матеріалів X Міжнародної студентської Інтернет-конференції (16-20 травня 2022 р.). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. С. 53-57.*

Структура роботи. Робота загальним обсягом 89 сторінок, складається з вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 94 позиції.

У вступі обґрунтовується актуальність дослідження, визначаються мета, завдання, предмет, об'єкт, методи дослідження, елементи наукової новизни одержаних результатів, практичне та теоретичне значення результатів дослідження, апробація дослідження, публікації, коротко описується структура роботи.

У першому розділі розглядаються теоретичні аспекти дослідження, а саме: проводиться загальний аналіз поняття «дискурс», досліджуються особливості художнього дискурсу у рамках когнітивного та комунікативного

аспектів, розглядається типологія дискурсивних підходів у сучасній лінгвістичній науці, звертається увага на поняття дискурсивного акту пропозиції – відмови та його функціональні особливості.

У другому розділі ми розглядаємо мовленнєвий акт відмови у рамках комунікативно-прагматичної парадигми, проводимо аналіз мовленнєвого акту відмови в таксономії теорії МА, визначаємо його прагматичний статус, звертаємо увагу на антропологічний характер висловлень відмови, досліджуємо семантико-функціональні особливості вираження МА відмови та способи їх реалізації у художньому тексті (на матеріалі сучасної британської драми).

Наявні також висновки до кожного розділу, де коротко висвітлюються основні тези дослідження.

У загальних висновках відображені результати та підводяться підсумки дослідження.

Список використаних джерел містить основні роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників, які визначають теоретичні положення стосовно досліджуваних питань.

ВИСНОВКИ

Теорію дискурсу можна, безперечно, назвати одним з найперспективніших і найбільш суперечливих напрямів у сучасній науці, оскільки дискурс постає об'єктом дослідження не тільки лінгвістики, а й семіотики, психології, психолінгвістики, соціолінгвістики, герменевтики, культурології, філософії, соціології тощо. Тому для більш глибокого розуміння такого специфічного явища як дискурс, у магістерській роботі ми розглянули його походження й етапи становлення. У сучасній науковій площині немає однозначного тлумачення поняття дискурс. Таке явище насамперед можна пояснити складною природою дискурсу.

Спираючись на багатозначність поняття «дискурс», у сучасному мовознавстві можна виокремити декілька підходів щодо його тлумачення:

1. Комунікативний підхід: дискурс розглядається як мовлення або як тип діалогічного висловлення, тобто такий підхід враховує специфіку та властивості мови, її вживання, функціональне навантаження. У межах комунікативного підходу явище дискурсу трактується як певна знакова структура, для формування якої необхідні суб'єкт, об'єкт дії, час, простір.

2. Структурно-синтаксичний підхід: дискурс як частина тексту. Важливо зауважити, що в межах такого підходу дискурс розглядається як синтаксичне утворення вищого порядку (складне синтаксичне ціле, абзац), для якого основною ознакою є зв'язність.

3. Структурно-стилістичний підхід: дискурс як надтекстове утворення, для якого характерним є відсутність чіткого поділу на частини, велика кількість інтертекстуальних і соціативних зв'язків. Для такого підходу основними ознаками визначення дискурсу є спонтанність, ситуативність, контекстуальність, експресивність та певне стилістичне навантаження.

4. Соціально-прагматичний підхід: дискурс розглядається як висловлення або як окремий текст, що пов'язаний з певною мовленнєвою ситуацією, зумовлений соціальними, культурними, прагматичними чинниками.

Дискурс кваліфікуємо як максимальну одиницю тексту, предмет дискурсивного аналізу. Дискурс, відповідно буде мати всі текстові ознаки, але розглядатися вони будуть під призмою дискурс-аналізу, тобто з урахуванням механізмів породження і сприйняття тексту, комунікативної ситуації, а також у світлі широкого екстралінгвістичного та інтертекстуального контексту. Разом із таким розумінням не слід відмовлятися від визначення дискурсу як певної сукупності текстів, з тим лише уточненням, що це сукупність текстів дискурсивного рівня, тобто рівня дискурсивного аналізу.

У процесі наукового пошуку спостережено, що однією з найхарактерніших особливостей художнього дискурсу є те, що в ньому відтворюється якась конкретна культура на певному етапі свого розвитку. Зокрема, це яскраво відображається в мові художнього дискурсу, яка містить соціально-мовні оцінки, шаблони й емоційно забарвлену лексику різних соціальних груп та епох, до яких належать персонажі. Це пов'язано з функцією створення чуттєвого сприйняття дійсності. Авторів вдається заволодіти увагою читача завдяки використанню соціально-експресивних маркерів мовлення, властивих зображуваному ним середовищу.

У кожному зразку художнього дискурсу – художньому творі – також наявна більш конкретна ментальна структура, яка формує його підґрунтя, а саме: концепт тексту, який постає конденсатом авторського задуму та визначає обсяг і зміст тієї частини авторської концептосфери, що актуалізована в окремому художньому тексті. Концептуальна картина світу адресанта художнього дискурсу володіє регулятивним потенціалом; інструментом імплементації свого впливу виступають стратегії дискурсу.

ДА пропозиції – відмови розглядається нами як одиниця мовленнєвої комунікації в сучасному діалогічному дискурсі. Дискурсивний акт загалом виступає як одиниця мовленнєвої комунікації, тому поняття ДА є ключовим для розуміння його сутності. У порівнянні з теорією мовленнєвих актів (МА), яка на сьогоднішній день є досить досконально розробленою, теорія дискурсивних актів ще не достатньо вивчена.

Термін «дискурсивний акт» (discourse act) запозичений у Г. Стіна виражає одиницю мовленнєвої дії, яка залучає до інтеракції адресанта та адресата і являє собою ланцюжок мовленнєвих актів, об'єднаних загальною інтенціональною (телеологічною) установкою в єдиний мовленнєвий блок, в якому можуть перетинатися і взаємодіяти різні іллокутивні сили з різними (первинними і вторинними) прагматичними значеннями.

Дискурсивний акт пропозиції – відмови являє собою інтеракціональний акт взаємодії адресанта й адресата, а саме ланцюжок мовленнєвих актів пропозиції з боку адресанта та відмови з боку адресата, об'єднаних загальною інтенціональною установкою в єдиний мовленнєвий блок.

ДА відмови продукується мовцем лише як реакція на стимульну репліку і, таким чином, являє собою реактивну мовленнєву дію адресата та виражає його негативну реакцію на пропозиціональну складову ініціальної мовленнєвої дії адресанта. У цьому сенсі ДА відмови є нонконформативним актом та може кваліфікуватися зразком конфліктного режиму комунікації. Негативна реакція адресата може сигналювати повну або часткову відмову від пропозиції адресанта, що може бути висловлена тактовним (непрямим) або категоричним (прямим) способом.

У 2 розділі нашого дослідження ми опрацювали теоретичні передумови становлення теорії мовленнєвих актів, що дозволило визначити сутність мовленнєвого акту, місце МА відмови у відомих класифікаціях МА та

проаналізувати семантико-функціональні особливості вираження МА відмови та способи їх реалізації у зразках, узятих із творів сучасної британської драми.

Теорія та система мовленнєвих актів сформувалася у контексті лінгвопрагматичних пошуків сучасних лінгвістів. Відповідно до цієї теорії, мінімальною одиницею людської комунікації є не речення або висловлювання, а низка мовленнєвих актів, до яких належать, наприклад, констатація, питання, наказ, опис, пояснення, вибачення, подяка, привітання і т. д. Мовленнєвий акт при цьому розглядається як цілеспрямована комунікативна дія, яка здійснюється згідно з правилами мовленнєвої поведінки.

Мовленнєві акти мають діяльнісний характер, а тому провідним напрямком їх вивчення є системно-діяльнісний підхід. У рамках цього підходу мова розглядається як один з видів людської діяльності, тобто – як сукупність взаємопов'язаних і спрямованих на досягнення певного результату процесів.

Мовленнєва комунікація здійснюється за допомогою мови і є частиною процесу комунікації у більш широкому розумінні, оскільки номенклатура її засоби далеко не обмежуються мовними одиницями.

З огляду на розвиток та поширення системно-діяльнісного підходу до вивчення процесу комунікації, зокрема – мовленнєвих актів, лінгвістична думка сьогодні зазнає кардинальних змін. Акт мовленнєвої комунікації розглядається як конкретна мовленнєва дія, що становить собою цілісну сукупність дій – взаємодій. Саме такий підхід до природи мови, антропологічний за своєю суттю, передбачає всебічне вивчення функціонування комунікативних одиниць у мовленні.

Системно-діяльнісний підхід до аналізу процесу комунікації наголошує на інтенціональності та цілеспрямованості мовленнєвої поведінки індивіда. Цей підхід багато у чому й визначив характер сучасних досліджень мовленнєвих актів.

Дж. Остін, класифікуючи перформативні дієслова, відносить англійські дієслова «refuse» і «decline» до класу комісивів. Т. Ханші відзначає, що відмова (refusal) належить до класу директивів, а згідно з класифікацією мовленнєвих актів (МА) К. Баха і М. Харниша, відмову можна віднести до підкласу прохитів у межах класу директивів. У таксономії Дж. Серля незгода і заперечення належать до класу репрезентативів. Члени класу репрезентативів фіксують відповідальність мовця за повідомлення про певний стан речей, за істинність стверджуваного судження. Другі частини ДЄ не рівнозначні за ступенем бажаності чи переваги з точки зору ініціатора стимулу – головного мовленнєвого ходу: зокрема у межах конверсаційного аналізу виділяються бажані (preferred) і небажані (dispreferred) ходи-відповіді.

Аналізуючи фактичний матеріал, ми зробили висновок, що мовленнєві акти відмови можна розглядати як факт заперечення чи незгоди, що в обох випадках характеризується подвійною ілокутивною силою. Реакцією на запрошення, прохання чи пропозицію послуги може бути або прийняття (acceptance), або відмова (decline). Під відмовою ми розуміємо небажання учасника інтеракції позитивно відреагувати на певний запит про здійснення послуги як в інтересах того, хто продукує запит, так і третьої особи. З іншого боку, відмова виступає негативною реакцією на запропоновану послугу. Відповідно, висловлення відмови за характером ініціальної репліки поділяють на відмову виконати наказ, вимогу чи прохання та на відмову від запропонованої послуги або запрошення.

Відмова, незгода, заперечення є відповідями на стимул, зустрічну інтенцію: спонукання, оцінку, ствердження. Їх об'єднує те, що всі вони є компонентами конфліктного дискурсу, оскільки пов'язані зі стимулом контрадикторним зв'язком і виражають інтенцію чи точку зору мовця, яка відрізняється від інтенції реципієнта.

Правомірно говорити, що відмова, будучи формою діалогічної модальності, належить до антропоцентричних дискурсів, адже акти відмови зароджуються в суб'єктивно-оцінній сфері діяльності людини, їм властиве модальне заперечення як винесення негативної оцінки ситуації, в них втілюється воля людини на невиконання дії.

У роботах сучасних лінгвістів відмова розглядається як фрагмент комунікації, що має складну структуру, вона виникає, якщо один з учасників інтеракції не сприймає позицію партнера, та є наслідком протиріч у сфері когнітивних просторів комунікантів і може сприйматись як комунікативна невдача.

Висловлювання відмови як персоналізований мовленнєвий відрізок несе слід тексту, в якому явно виражені характеристики егоцентризму через суб'єктивно-мотиваційні оцінки, преференції вибору, конкретний психологічно-інтенційний стан, певні емоції.

Як свідчить ілюстративний матеріал, відбір мовних форм і засобів для здійснення акту відмови формує портрет особистості мовця, який відмовляє. Одиниці різних рівнів мовленнєвої структури об'єднані тим, що в них присутні категорії емоційності, оціненості, експресивності, що притаманне лише людині. Типовість прояву особистості у дискурсах з висловлюваннями відмови за представленістю його мовленнєвої і немовленнєвої поведінки дозволяє подати прагмалінгвістичний портрет відмовлювача. Його релевантними ознаками виступають особливості архітекtonіки дискурсу, соціального, модального, особистісного дейксису, особливості організації зміни комунікативних ролей, характер аргументації мовцем своїх мовленнєвих дій, лексико-граматичні характеристики дискурсу.

Тактика відмови широко представлена у репліках персонажів сучасної британської драми. Тактика відмови може супроводжуватись поясненням відмови та залученням тактики переконання персонажа відмовитись від вимоги.

Для відмови характерним є використання додаткових засобів, що її пом'якшують та пояснюють позицію мовця. Висловлення відмови, що містять погрозу іміджу комунікантів та порушують Принцип ввічливості, є досить характерними у відібраних прикладах британської драми. Використання відповідної тактики свідчить про те, що відмова може реалізовуватись як в один, так і декілька кроків. Оскільки реалізація відмови підвищує статус мовця, вона впливає на статусну конфігурацію спілкування. Відмова від пропозиції у репліках персонажів є прямою та непрямою, реалізується у МА деклінативу, пом'якшується за рахунок подяки, аргументації відмови та обіцянки прийняти пропозицію пізніше.

Відмова виконати вимогу носить непрямий та імпліцитний характер. Оскільки пряма відмова знижує статус адресата, ставить його у залежне становище, призводить до конфронтації, то у мовленні персонажів має місце непряма відмова, що часто реалізується за допомогою риторичних питань, які провокують подальший розвиток інтеракції, супроводжується критикою адресата, зміною теми, може використовуватися лексичний повтор, доповнюється модальним дієсловом (couldn't), яке демонструє неможливість виконати вимогу. Імпліцитний характер відмови має місце під час ігнорування директиву співрозмовника та зміни теми розмови. Важливе місце у вербалізації відмови займає пояснення позиції мовця, використання ним категорії комунікативного пом'якшення, етикетних формул, що знижують категоричність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажеж К. Человек говорящий: вклад лингвистики в гуманитарные науки. Москва: Едиториал УРСС, 2003. 304 с.
2. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики. Москва: Гнозис, 2005. 326 с.
3. Арутюнова Н. Д. Дискурс. *Лингвистический энциклопедический словарь*. М.: Сов. энц., 1990. С.136-137.
4. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. М.: Языки русской культуры, 1999. 896 с.
5. Аюпова С. Б. Дискурс художественной литературы и языковая художественная картина мира. *Дискурс: проблемы функционирования, анализа, интерпретации*: Караганда: Центр гуманитарных исследований, 2009. С. 83-87.
6. Баранов А. Н., Крейдлин Г. Е. Иллокутивное вынуждение в структуре диалога. *Вопросы языкознания*. 1992. № 2. С. 84-99.
7. Бацевич Ф. С. Основы комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 342 с.
8. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации. К., 2003. 304 с.
9. Бехта І. А. Оповідний дискурс в англomовній художній прозі: типологія та динаміка мовленнєвих форм: автореф. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». К., 2010. 36 с.
10. Боброва В. М. Отказ и возражение как жанры негативной реакции. *Семантические и прагматические аспекты высказывания: сб. научн. тр.* Новосибирск: Изд-во НГПИ, 1991. С. 61-65.
11. Богушевич Д. Г. Опыт классификации эпизодов вербального общения. *Языковое общение: процессы и единицы*. Калинин: Изд-во КГУ, 1988. С. 13-22.

- 12.Бондаренко Е. В. Матричное моделирование. Дуальность времени в англоязычной картине мира. Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2014. 304 с.
- 13.Ван Дейк Т. А. Дискурс и знание. *Научные ведомости*. 2013. № 13 (156) Вып. 18. С. 5-9.
- 14.Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация. Благовещенск: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртэне, 2000. 308 с.
- 15.Васильев Л. М. Общие проблемы лингвистики: теория и методы. Уфа: РИЦ БашГУ, 2012. 206 с.
- 16.Вежбицка А. Речевые акты. *Новое в зарубежной лингвистике*. М.: Прогресс, 1985. Вып. 16: Лингвистическая прагматика. С. 251-276.
- 17.Виноградов В. В. О теории художественной речи. М.: Высш. шк., 1971. 239 с.
- 18.Гальперин И. Р. Новое в зарубежной лингвистике. Лингвостилистика. Москва: Прогресс, 1980. 430 с.
- 19.Голованева М. А. К вопросу о драматургической коммуникации. *Вопросы лингвистики и литературоведения*. № 1. 2010. С. 4-7.
- 20.Горбач С. С. Мовленнєвий акт деклінатива як засіб регулювання та обмеження комунікативної інтенції. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лемі України*. 2007. № 3. С. 71-74.
- 21.Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. М.: ОАО ИГ «Прогресс», 2000. 400 с.
- 22.Ерофеева Е. В., Кудлаева А. Н. К вопросу о соотношении понятий ТЕКСТ и ДИСКУРС. *Проблемы социо- и психолингвистики*. Пермь: Перм. ун-т. 2003. Вып. 3. С. 28-36.
- 23.Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. 2-е изд. М.: Просвещение, 1985. 160 с.
- 24.Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка: кол. монография / [Бондаренко Е. В., Мартынюк А. П.,

- Фролова И. Е, Шевченко И. С.]; под ред. И. С. Шевченко. Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2017. 246 с.
25. Карасик В. И. О типах дискурса. *Языковая личность: институциональный и персональный дискурс*. Волгоград: Перемена, 2000. С. 5-20.
26. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
27. Карасик В. И. Язык социального статуса. М.: Гнозис, 2002. 333 с.
28. Кириченко Т. С. Тракткування терміну «дискурс» у сучасній лінгвістиці. *Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія Філологічна*. 2014. Вип. 48. С. 195-197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_48_62 (дата звернення: 26.11.2022).
29. Клушина Н. И. Стилистика публицистического текста. Москва: МедиаМир, 2008. 244 с.
30. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика. М.: Эдиториал, 2000. 352 с.
31. Колегаєва І. М. Зображення персонажного дискурсу як жанрово детермінований вплив комунікативної вторинності в художньому тексті. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2010. № 896. С. 102-107.
32. Красных В. В. Основы психолінгвістики и теории коммуникации. М.: Гнозис, 2001. 270 с.
33. Кубрякова Е. С. О методике когнитивно-дискурсивного анализа применительно к исследованию драматургических произведений (пьесы как особые форматы знания). *Принципы и методы когнитивных исследований языка : сб. науч. трудов / отв. ред. Н. Н. Болдырев*. Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г.р. Державина, 2008. С. 30-45.
34. Кубрякова Е. С. О тексте и критериях его определения. *Текст. Структура и семантика*. Т. 1. М.: СпортАкадемПресс, 2001. С. 72-81.

35. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии. *Избранные психологические труды*. Москва: Издво Моск. психол.-соц. ин-та, 2003. 536 с.
36. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва: Советская энциклопедия, 1990. 685 с.
37. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. Москва: Гнозис, 2003. 280 с.
38. Мейлах Б. С. Философия искусства и художественная картина мира. *Вопросы философии*. 1983. № 7. С. 116–125.
39. Миниханова Л. К., Фаткуллина Ф. Г. Художественная картина мира как особый способ отражения действительности. *Вестник Башкир. ун-та*. 2012. Т. 17, № 3(1). С. 1626-1627.
40. Моррис Ч. Основания теории знаков. *Семантика*. Москва, 1983. С. 37-89.
41. Одарчук Н. А. Антропохарактеристики висловлень відмови. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*. 2005. №2. С. 172-178.
42. Осовська І. М. Офіційна “ввічлива відмова” як мовленнєвий акт. *Іноземні мови сьогодні і завтра*. Тернопіль: Тернопільський держ. пед. ун-т, 1999. С. 43-44.
43. Остин Дж. Истина. *Три способа пролить чернила: Философские работы*. СПб.: Изд-во «Алетейя»: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2006. С. 138-155.
44. Остин Дж. Слово как действие: Пер. с англ. *Новое в зарубежной лингвистике*. М.: Прогресс, 1986. Вып. 17. С. 22-131.
45. Падучева Е. В. Высказывание и его соотнесенность с действительностью. М.: Наука, 1985. 271 с.
46. Пащенко М. А. Аксиологический аспект коммуникативного акта отказа. *Вестник ЧитГУ*. 2011. №. 2 (69). С. 32-37.
47. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. М.: "Рефл-бук", К.: "Ваклер". 2001. 656 с.

48. Приходько А. Н. Дискурсивные акты: прагмасемантика и прагматипология. *Когниция, коммуникация, дискурс*. 2010. № 1. С. 101-122.
49. Приходько А. Н. Синтаксис естественного языка в фокусе когнитивно-дискурсивной парадигмы. *Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна*. 2003. № 609. С. 84-89.
50. Прокофьева Н. В. Реакция несогласия в диалоге. *Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна* Х.: Константа, 1995. Вип. 384. С. 133-136.
51. Прохорова А. Е. Сущностные основания феномена «дискурс» с позиции комплексного подхода. URL: <https://doi.org/10.30853/filnauki.2018-7-2.34> (дата звернення: 27.10.2022).
52. Пудровская Т. Н. Речевой акт “деклинатив” в английском языке: социопсихологические аспекты. *Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. Х.: Константа, 1999. № 461. С. 228-232.
53. Ревзина О. Г. Дискурс и дискурсивные формации. *Критика и семиотика*. Новосибирск, 2005. Вып. 8. С. 66-78.
54. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 360 с.
55. Седов К. Ф. Дискурс и личность: эволюция коммуникативной компетенции. М.: Лабиринт, 2004. 320 с.
56. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
57. Семенюк І. С. Гендерна маркованність етикетного компліментарного спілкування в англomовному та україномовному дискурсі. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2012. №105 (2). С. 395-397.
58. Серіо П. Квадратура смысла: Французская школа анализа дискурса. Москва: Прогресс, 1999. 416 с.

- 59.Серль Дж. Классификация иллокутивных актов. *Новое в зарубежной лингвистике*. М.: Прогресс, 1986. Вып. 17. С. 170-194.
- 60.Симонова С. О. Имплицитное функционирование отказов. *Альманах современной науки и образования: в 3 ч.* Тамбов: Грамота, 2008. № 2 (9). Ч. 1. С. 193-194.
- 61.Соссюр де Ф. Курс общей лингвистики. *Труды по языкознанию*. М.: Прогресс, 1977. С. 31-296.
- 62.Степанов Ю. С. Альтернативный мир, Дискурс, Факт и принцип Причинности. *Язык и наука конца XX века*. Москва: РГГУ, 1995. 432 с.
- 63.Стросон П. Ф. Намерение и конвенция в речевых актах. *Новое в зарубежной лингвистике*. М.: Прогресс, 1986. Вып. 17: Теория речевых актов. С. 130-150.
- 64.Тахтарова С. С. Тактики смягчения отказа в неметких дискурсивних практиках. *Филология и культура. Philology and Culture*. 2013. №. 3 (33). С. 135-138.
- 65.Фролова І. Є. Стратегія конфронтації в англомовному дискурсі: [монографія]. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. 344 с.
- 66.Фуко М. Археология знания. Киев: Ника-Центр, 1996. 208 с.
- 67.Хурматуллин А. К. Понятие дискурса в современной лингвистике. *Гуманитарные науки*. 2009. Том 151. Кн. 6. С. 31-37.
- 68.Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса: проблемы речевого воздействия: учебное пособие. Флинта: Наука, 2006. 136 с.
- 69.Швачко С. А. Специфіка реалізації категорії заперечення. *Філологічні науки. Суми*, 1998. С. 138-140.
- 70.Шевченко І. С., Морозова О. І. Дискурс як мисленнево-комунікативна діяльність. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен: колективна монографія / за ред. І. С. Шевченко*. Харків: Константа, 2005. С. 21-29.

71. Abrahams P. *The Path of Thunder*. M.: Higher School Publishing House, 1971. 335 p.
72. Benfield D. *In for the Kill*. L.: Samuel French, 1981. 88 p.
73. Bradford B. *Remember*. NY: Ballantine books, 1994. 396 p.
74. Brown F. *The Family Dance*. L.: Samuel French, 1976. 57 p.
75. Christie A. *Death in the Clouds*. L.: Pan Books, 1983. 189 p.
76. Cook G. *The Discourse of Advertising*. London. New York, 1992. 250 p.
77. Chown P. *The Long Noon*. L.: Samuel French, 1984. 19 p.
78. Dijk T. A. *Studies in the Pragmatics of Discourse*. NY: Mouton, 1981. 331 p.
79. Donleavy J. P. *The Ginger Man*. *The Plays*. L., 1972. P. 55-138.
80. Durbridge F. *Gentle Hook*. L.: Samuel French, 1975. 80 p.
81. Fairclough N. *Society and Discourse: How Social Contexts Influence*. URL: https://www.academia.edu/11913954/Society_and_Discourse_How_Social_Contexts_Influence_Text_and_Talk (дата звернення: 08.11.2022).
82. Frank A. *The Diary of a Young Girl*. N.Y.: Pocket Books, 1972. 258 p.
83. Grisham J. *The Firm*. Island Books. NY, 1991. 500 p.
84. Harris Z. Discourse analysis. *Language*. 1952. V. 28. № 1. P. 1-30.
85. Hemingway E. *A Day's Wait*. *20th Century American Short Stories*. M.: Progress Publ., 1979. 376 p.
86. James P. D. *Death of an Expert Witness*. L.: Penguin Books, 1977. 352 p.
87. Kramsch C. Language acquisition and language socialization. *Ecological perspectives*. L.: Continuum, 2002. P. 140-164.
88. Leech G. *Principles of Pragmatics*. L., N.Y.: Longman Linguistic Library, 1983. 250 p.
89. Levinson S. *Pragmatics*. Cambridge University Press, 1984. 420 p.
90. Manktelow B. *Death Walked in*. L.: Samuel French, 1979. 57 p.
91. Sheldon S. *Master of the Game*. L.: Pan Books, 1983. 430 p.

92. Steen G. Basic discourse acts: When language and cognition turn into communication. *Cognitive linguistics, functionalism, discourse studies: Common ground and new directions*. L., 2003. P. 15-16.
93. Walker F. French Relations. Edinbourg: Coronet Books, 1994. 794 p
94. Yule G. Pragmatics. Oxford University Press, 2000. 138 p.